

Posudek na diplomovou práci „Tomášův Komentář k Etice Nikomachově. Rozdíl mezi pojetím blaženosti, dobra a štěstí u Aristotela a sv. Tomáše“ Bc. Pavlína Moučkové

Diplomová práce „Tomášův Komentář k Etice Nikomachově. Rozdíl mezi pojetím blaženosti, dobra a štěstí u Aristotela a sv. Tomáše“ kol. Moučkové se věnuje představení koncepce blaženosti u Aristotela a Tomáše Akvinského, a jejich následnému srovnání. Práce je dělena na 4 části. V první autorka vykládá povahu některých ústředních témat Aristotelovy Etiky Nikomachově (ctnosti, polis, blaženost); v druhé předkládá základní charakteristiky filosofické etiky Tomáše Akvinského (ctnosti, svědomí, vášně, volba, politická filosofie a blaženost); v třetí se stručně věnuje historickému kontextu Tomášova Komentáře k Aristotelově Etice Nikomachově (dále jen EN) a otázce, zda názory vyjádřené v Komentáři jsou skutečně vlastními názory samotného Tomáše, či nikoli; ve čtvrté pak diplomantka přistupuje k centrálnímu úkolu, který si v práci vytkla, jímž je srovnání Aristotelových a Tomášových názoru na blaženost.

Práce je jasně rozčleněna a svědčí o poměrně široké autorčině znalosti celé řady různých témat Aristotelovy a Tomášovy etiky, která je doložena uspokojivým zohledněním kvalitní domácí i zahraniční (anglicky psané) literatury. V naprosté většině má práce popisný charakter, jehož snahou (místy podle mého soudu na úkor jasnosti výkladu) je zmínit pokud možno vše, co daný autor v dané knize říká. V závěru je sice řečeno, že aristotelská (míním tím i Tomášova) etika je aktuální i dnes, protože svým důrazem na ctnosti a rozvahu představuje protiváhu převládajícího spontánního emotivismu, bohužel však tuto (slibnou) myšlenku dále nerozvíjí. Snaha zmínit vše často vede k určité překotnosti výkladu (zejména v poslední části, konkrétně v částech o analogii Dobra týkající se kritiky Platónovy koncepce ideje Dobra a tématu slasti), a tím k nejasnostem. Právě tento rys považujeme za určitý první nedostatek.

Autorka sama v „Závěru“ (str. 70) zdůrazňuje, že jejím hlavním cílem bylo poukázat na rozdíly v myšlení obou filosofů. Správně poukazuje na význam Tomášově pojetí blaženosti v příštím životě, jímž se „andělský doktor“ dostává za rámec Aristotelovy úvahy (např. str. 20). Podobně i zhodnocení ctnosti pokory (str. 23; a celé řady dalších ctností), myšlenka tzv. teologálních ctností či vazby přirozeného zákona na zákon věčný jsou náměty, které nenacházejí svůj přímý protějšek u Aristotela. Co se však týče porovnání témat EN I a X, jde o úkol přece jen obtížnější, pokud si uvědomíme, jak hluboce je Tomášova etika závislá na Aristotelově předloze. Tuto závislost, dlužno dodat, autorka přesvědčivě prokazuje. Nejasnosti zůstávají u odlišností (které by měly cílem, který si autorka vytkla), z nichž zmíním dvě (při obhajobě by bylo vhodné, aby diplomantka tyto odlišnosti pregnantněji „vypíchl“).

1. Na str. 44 je řečeno, že Aristoteles, na rozdíl od Tomáše, v případě rozumového touhy vůbec neuvažuje rozumnost (*frónésis*, *prudencia*), čímž antický filosof opomněl skutečnost, že touha spadá pod kontrolu vyšších rozumových úrovní. Znamená toto opomenutí odlišnost doktríny, tj. že jeden pracuje s pojmem rozumnosti, a druhý nikoli? To jistě nikoli. Sama autorka v I. 2 (str. 12-13) věnuje kapitolku Aristotelově koncepci rozumnosti, kde čerpá z VI. a X. knihy EN. Nezměnila by se ona perspektiva srovnání, pokud bychom nesrovnávali korespondenci jedna-ku-jedné, tj. konkrétní místo z Aristotela a jemu odpovídající místo z Tomáše, ale posuzovali názory obou autorů holisticky, tj. přinejmenším srovnáním jednotlivých děl jakožto celků? Vždyť autorka sama se v I. části do tohoto celostního zpracování pouští.

2. Zcela jasná není ani odlišnost týkající se úmyslu a skutku. Autorka tvrdí, že Aristoteles pro ctnostné jednání vyžaduje svobodu, zatímco Tomáš se o svobodě nezmiňuje a místo toho zavádí pojem „chtít něco ctnostného dělat“. V čem se toto Tomášovo chtění něco dělat liší od svobody jako podmínky ctnostného jednání u Aristotela?

V textu se bohužel vyskytuje řada nejasných formulací či stanovisek, k jejichž vyjasnění by obhajoba určitě měla přispět.

1. Na str. 27 autorka říká, že dnes se ze ctností praktikuje snad jedině spravedlnost a žádná jiná. Jak k tomuto mínění došla? Proč se to tak nemá např. s uměřeností či statečností? Tvrdí-li autorka, že rozumnost vystřídala emotivní spontánnost, musí to přece platit nejen o uměřenosti, ale také o spravedlnosti.
2. Na str. 45 se Bůh ztotožňuje s nejvyšším Dobrem, které je nad Bytím. Tento novoplatonský názor autorka mylně připisuje i Tomášovi. Bůh jako čirý akt Bytím, je v Tomášově „existenciální“ metafyzice, je s Bytím identifikován. Lépe by snad bylo říci, že Bůh je „nad-jsoucí“ (nejsoucí), tj. neskládá se z reálně odlišné esence a existence.
3. Na str. 48 se tvrdí, že spravedlnost není ve věcech ukotvena přirozeně. Ale že je dána zvnějšku zákonem, aby se v následující větě hovořilo o možném nejednoznačném účinku dobra, které může někomu, kdo k němu směřuje přinést i škodu. Přechod od jedné věty k druhé není srozumitelný.
4. Na str. 52 místo „nejnedokonalejší činitel“ („imperfectissimus agens“) diplomantka nesprávně překládá „Nejdokonalejší“.

Některé drobnosti:

1. Na str. 39 schází sloveso „dát“ ve větě „Kromě toho se Tomáš snažil Aristotelovo učení dát do souladu s katolickou dogmatikou“
2. Na stejné str. v pozn. 143 cituje autorka článek M. D. Jordana, zastávající názoru, že v Komentáři k EN Tomáš nevyjadřuje své názory. Bohužel nejenže autorka nepodává víc informací o tomto (kontrastním) stanovisku, ale necituje dokonce ani článek autora.
3. V textu poznámek je celá řada nesourodě odražených řádků, čímž dochází k narušení grafické úpravy.
4. Etika věnující se činností jednotlivce je nazývána poněkud zavádějícím termínem „monistická etika“. Chybí zmínka o latinském ekvivalentu.
5. Na str. 46 autorka nespisovně hovoří nikoli o „cílech“, ale „cílich řemesel a dovedností“.
6. V pozn. 30 na str. 13 schází zmínka, kde přesně Aristoteles tvrdí, že polis by neměla mít více než 100000 obyvatel.

Práci doporučujeme k obhajobě a navrhuje hodnocení 2-.

České Budějovice,

Dne 25. 4. 2011

Daniel Heider, Ph.D.